

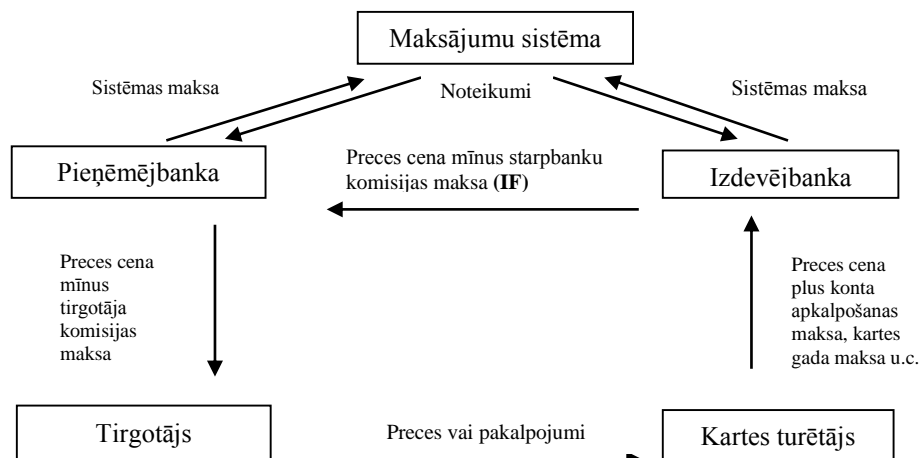
Konkurences padome

Maksājumu karšu tirgus uzraudzības kopsavilkums

Konkurences padome (KP) ir noslēgusi tirgus uzraudzību, kuras ietvaros izvērtēja situāciju maksājumu karšu tirgū pēc KP 2011.gada 3.martā pieņemtā lēmuma Nr.E02-15 (Prot.Nr.10, 2.§), ar kuru iestāde konstatēja pārkāpumu un uzlika naudas sodu lietā Nr.p/09/05/4 „Par Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 1.punkta pārkāpumu AS „Aizkraukles banka”, AS „Akciju komercbanka „Baltikums”, AS Baltic International Bank”, AS „GE Money Bank”, AS „DnB NORD Banka”, AS „Swedbank”, AS „Latvijas Biznesa banka”, VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka”, AS „Latvijas Krājbanka”, AS „LTB Bank”, AS „SMP Bank”, AS „Norvik banka”, AS „Citadele banka”, AS „PrivatBank”, AS „Reģionālā investīciju banka”, AS „Rietumu Banka”, „Danske Bank AS filiāle Latvijā”, AS „SEB banka”, AS „Trasta komercbanka”, AS „UniCredit Bank”, AS „VEF banka”, „Nordea Bank Finland Plc Latvijas filiāle” darbībās” (KP Lēmums)¹.

Uzraudzības ietvaros KP kā būtiskāko secinājumu izvirza starpbanku piemēroto komisijas maksu samazinājumu. Proti, pēc KP Lēmuma pieņemšanas kopējais piemēroto starpbanku komisijas maksu apjoms Latvijā no 2011.-2014. gadam ir samazinājies par vairāk nekā četriem miljoniem eiro.

Pasaulē karšu maksājumu sistēmas ir izveidojušas vairākas maksājumu karšu organizācijas, tajā skaitā VISA, MasterCard, AmericanExpress, DinersClub. Pastāv tā saucamās četru pušu jeb atvērtās maksājumu sistēmas, kādas ir VISA un MasterCard, un trīs pušu jeb slēgtās, kāda, piemēram, ir American Express maksājumu sistēma. Četru pušu maksājumu sistēmā darbojas: (1) izdevējbankas, kuras izdod maksājumu kartes, (2) pieņēmējbankas, kuras nodrošina tirgotājiem karšu maksājumu pieņemšanu, (3) karšu turētāji un (4) tirgotāji (skatīt 1.attēlu). Par atvērtu sistēmu to sauc tādēļ, ka tajā var piedalīties jebkura banka.

1.attēls Četru pušu maksājumu sistēma

¹ KP interneta vietne: <http://www.kp.gov.lv/files/pdf/nlwbMfrQMK.pdf>

Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums nosaka maksājumu pakalpojumu sniedzēju un maksājumu pakalpojumu izmantotāju, elektroniskās naudas emitentu un elektroniskās naudas turētāju tiesības, pienākumus un atbildību, prasības maksājumu pakalpojumu sniegšanai, elektroniskās naudas emisijai, izplatīšanai un atpirkšanai, kā arī reglamentē maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu tiesisko statusu, darbību un atbildību.

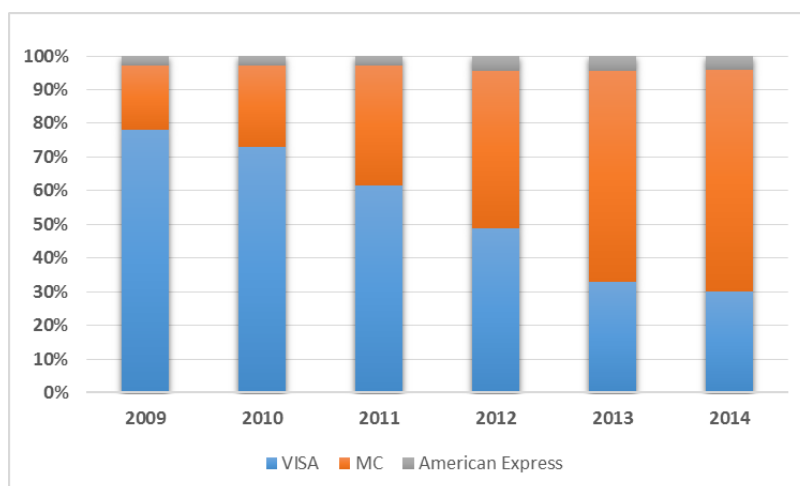
Tomēr šis likums nenosaka kārtību, kādā kredītiestādēm ir jānosaka savstarpēji piemērojamās starpbanku komisijas maksas darījumiem ar maksājumu kartēm. Līdz šim starpbanku komisijas maksas noteica pašas bankas, savstarpēji vienojoties. Banku vienošanos neesamības gadījumā komisijas maksas noteica maksājumu karšu organizācijas VISA un MasterCard. Turpmāk starpbanku komisijas maksas darījumiem ar maksājumu kartēm tiks regulētas, jo 2015.gada 9.jūnijā stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/751 (2015. gada 29. aprīlis) par starpbanku komisijas maksām. No Regulas pieņemšanas, bet ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc Regulas stāšanās spēkā, kas ir 2015. gada 9. decembris, dalībvalstīm jāpiemēro šādas starpbanku komisijas maksas maksimālās robežas:

- visiem kredītkaršu darījumiem – 0,3% apmērā no darījuma vērtības;
- visiem debetkaršu darījumiem – 0,2% apmērā no darījuma vērtības.

Regula paredz, ka dalībvalstīm ir tiesības noteikt zemākas maksimālās starpbanku komisijas maksas, bet pašreiz ir nolemts, ka Latvija neizmantos dalībvalstīm piešķirtās tiesības.

Izvērtējot pašreizējo un vēsturisko situāciju maksājumu karšu tirgū, secināms, ka lielākās bankas pēc izdotā karšu skaita un pieņemto karšu maksājumu skaita joprojām ir AS "Swedbank", AS "SEB banka" un AS "Citadele banka".

Trīs gadu laikā bankas ir krasi palielinājušas MasterCard sistēmā izdoto karšu skaitu Latvijā, vienlaicīgi samazinot izdoto karšu skaitu VISA sistēmā (skat. 2.attēlu).

2.attēls Maksājumu organizāciju sistēmās izdoto karšu skaita attiecība Latvijā laika periodā no 2009.gada līdz 2014.gadam

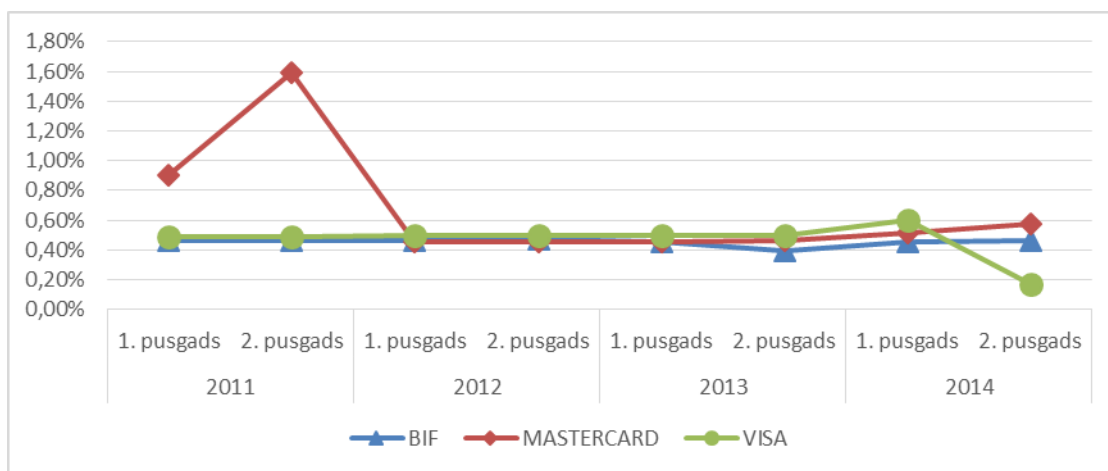
Avots: Apkopotie dati no publiski pieejamās informācijas

Šī nomaīņa skaidrojama ar vairākiem iemesliem. Kā vienu no tādiem KP saredz Eiropas Komisijas un VISA savstarpējo vienošanos 2010.gada vidū² par starpbanku

² Eiropas Komisijas Konkurences Ģenerāldirektorāta interneta vietne: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39398/39398_4768_8.pdf

komisijas likmju samazināšanu, kas nacionālo starpbanku komisijas maksu neesamības gadījumā attiecās arī uz Latviju.

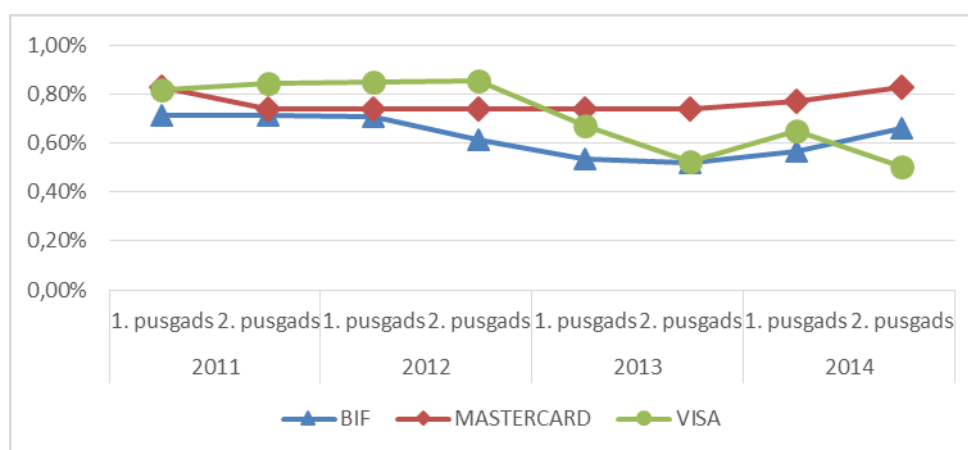
Uzraudzības ietvaros KP analizēja arī Latvijā piemērotās starpbanku komisijas maksas maksājumu karšu darījumiem (skat.3.un 4.attēlu).

3.attēls Daudzpusējo un divpusējo likmju izmaiņas debetkaršu darījumiem laika posmā no 2009.gada līdz 2015.gadam

Avots: SIA "First Data Latvia" sniegtā informācija

KP secina, ka lielākajām komercbankām ir spēkā esoši līgumi par divpusējām starpbanku komisijas maksām (BIF likmēm), savukārt darījumiem starp bankām, kurām nav noslēgtu divpusējo līgumu, komercbankas piemēro VISA un MasterCard Latvijā noteiktās daudzpusējās starpbanku komisijas maksas. Analizējot banku sniegto informāciju, secināms, ka divpusējās starpbanku komisijas maksas pēc KP Lēmuma kopumā nav būtiski mainījušās. Salīdzinot ar tajā pašā laikā piemērotajām VISA un MasterCard daudzpusējām starpbanku komisijas likmēm Latvijā, divpusējo starpbanku komisijas maksa vienmēr ir bijusi zemāka par MasterCard daudzpusējo starpbanku komisijas maksu un noteiktā laika periodā, no 2014.gada, augstāka par VISA daudzpusējo starpbanku komisijas maksu.

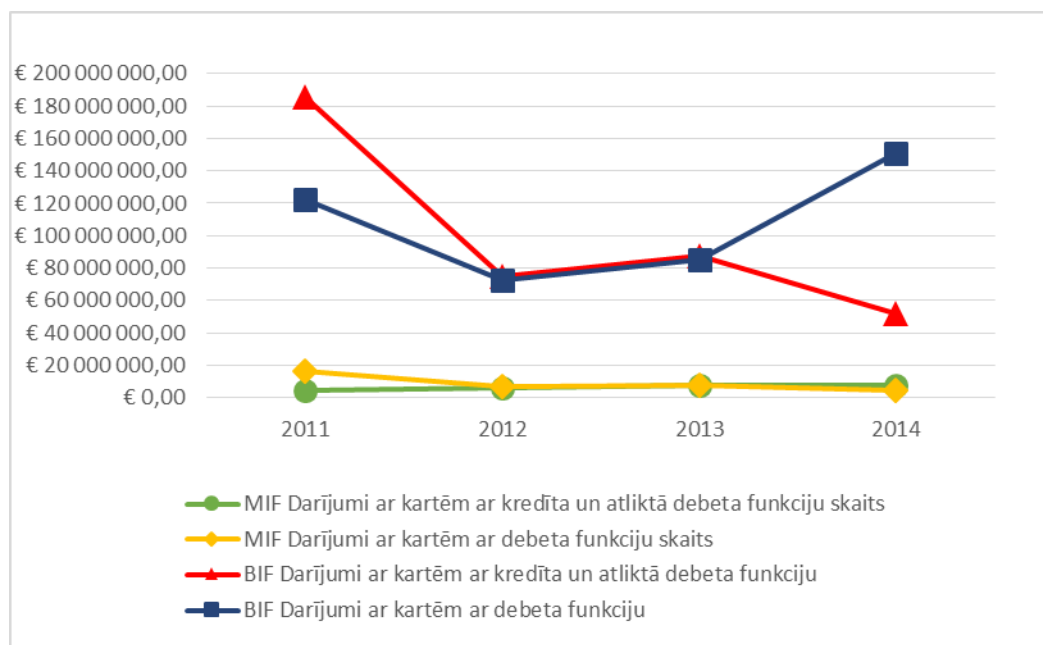

4.attēls Daudzpusējo un divpusējo likmju izmaiņas kredītkaršu darījumiem laika posmā no 2009.gada līdz 2015.gadam

Avots: SIA "First Data Latvia" sniegtā informācija

MasterCard daudzpusējā starpbanku komisijas maksa laika periodā no 2009.gada līdz 2014.gadam noteiktos laika posmos ir bijusi līdz pat divām reizēm augstāka nekā VISA daudzpusējās starpbanku komisijas maksa (skat.3. un 4.attēlu). Kā

viens no iemesliem šim faktam varētu būt tas, ka Eiropas Komisija un VISA vienojās par samazinātām piemērojamajām likmēm iekšzemes darījumiem (saistībā ar lietu Nr. AT.39398 *Visa MIF*³), kamēr MasterCard starpbanku komisiju varēja noteikt brīvi. Tomēr attiecībā uz Latviju KP secina, ka likmju atšķirība, visticamāk, nebija vienīgais iemesls banku pārejai no VISA un MasterCard karšu izdošanu, jo pēc vietējās daudzpusējās starpbanku komisijas maksas atcelšanas ar KP Lēmumu Latvijā tikai 11% darījumu tika piemērotas VISA un MasterCard daudzpusējās starpbanku komisijas maksas (skat.5.attēlu).

5.attēls Darījumu apjoms, kam piemēro daudzpusējo starpbanku komisijas maksu un divpusējo starpbanku komisijas maksu
Avots: SIA "First Data Latvia" sniegtā informācija

Līdz 2013.gadam karšu maksājumu apjoms Latvijā ir samazinājies, savukārt no 2013.gada – ir sācis pakāpeniski pieaugt. Tas varētu būt skaidrojams ar vispārējiem Latvijas ekonomiskajiem apstākļiem attiecīgajā laika periodā.

Laika periodā no 2011.– 2014.gadam Latvijā daudzpusējās starpbanku komisijas maksas piemēroja daudz mazākam darījumu apjomam (11%) nekā divpusējās starpbanku komisijas maksas. Attiecīgi darījumi, kuriem piemēroja divpusējās starpbanku komisijas, veidoja 89% no kopējā darījumu apjoma.

KP tirgus uzraudzībā iegūtie dati pierāda, ka laika periodā no 2011.gada līdz 2014.gadam komercbanku piemērotās starpbanku komisijas likmes ir bijušas zemākas nekā tās, kuras tika atceltas KP Lēmuma rezultātā. KP veiktie aprēķini liecina, ka tādējādi kopējais piemēroto starpbanku komisijas maksu apjoms Latvijā attiecīgajā laika periodā ir samazinājies par vairāk nekā četriem miljoniem eiro.

³ Eiropas Komisijas Konkurences Ģenerāldirektorāta interneta vietne: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39398/39398_4768_8.pdf